

II. rész – Mely esetekben lehet védelemért folyamodni a Chartára hivatkozva?

Mikor igényelhet védelmet egy magánszemély a Charta alapján?

1. A Charta által biztosított védelem kedvezményezettjei

A Maastrichti Szerződés 1993-as hatálybalépése óta mindenki, aki valamely uniós tagállam állampolgára, egyúttal automatikusan uniós polgár is. Az uniós polgárság kiegészíti a nemzeti állampolgárságot, és bizonyos jogokat biztosít, többek között a Szerződés alkalmazási körében az állampolgárságon alapuló megkülönböztetésmentességhez való jogot, valamint az EU-n belüli mozgás és tartózkodás jogát az uniós jogban meghatározott feltételek mellett. Az uniós polgárságból eredő jogokra és e jogok gyakorlásának módjára vonatkozó további információk [itt](#) találhatóak.

Megjegyzendő, hogy **e védelemben nem csak az uniós polgárok részesülnek**; a Chartára **harmadik államok állampolgárai és hontalan személyek** is hivatkozhatnak. Bizonyos jogok esetében **jogi személyek** is részesülnek a Charta által nyújtott védelemben: erről az [1.1. szakasz](#) szolgál további információkkal.

A Chartában rögzített néhány alapvető jog csak uniós polgárokra vonatkozik, nevezetesen:

a munkavállaláshoz való jog és a foglalkozás megválasztásának szabadsága (a 15. cikk (1) bekezdése)

a vállalkozás szabadsága (16. cikk)

az aktív és passzív választójog az európai parlamenti választásokon és a helyhatósági választásokon (a 39. és a 40. cikk)

az EU-n belüli szabad mozgás és tartózkodás joga (45. cikk)

bármely másik uniós tagállam diplomáciai vagy konzuli hatóságai általi védelemhez való jog (46. cikk)

Megjegyzendő, hogy az Európai Unió Bírósága mindeddig csak uniós polgároknak engedte meg, hogy a Szerződések alkalmazási körében az állampolgárságon alapuló megkülönböztetésmentességhez való – az EUMSZ 18. cikkében és most már a Charta 21. cikkének (2) bekezdésében is rögzített – jogra hivatkozzanak.

Az uniós Chartában rögzített alapvető jogok többségét azonban mind uniós polgárok, mind *uniós polgársággal nem rendelkező személyek* gyakorolhatják. A döntő tényező az, hogy az alapvető jogok állítólagos megsértéséért való felelősség betudható-e magának az Európai Uniónak vagy az uniós jogot végrehajtó valamely uniós tagállamnak. E tekintetben a [3. szakasz](#) szolgál útmutatással.

1.1. A jogi személyek mint a Charta általi védelem kedvezményezettjei

A Charta bizonyos rendelkezései a Chartában rögzített jogok kedvezményezettjei között kifejezetten megjelölik a „valamely tagállamban ... létesítő okirat szerinti székhellyel rendelkező ... jogi személy[eket]”, így különösen:

az Unió intézményeinek, szerveinek és hivatalainak dokumentumaihoz való hozzáférésre jogosultság (42. cikk);

az európai ombudsmanhoz fordulásra való jogosultság az Unió intézményeinek, szerveinek vagy hivatalainak tevékenysége során felmerülő hivatali visszasságok esetén (43. cikk);

az Európai Parlamenthez történő petíció benyújtására való jogosultság.

A Charta rendelkezéseinek többsége azonban nem tartalmaz ilyen utalást.

Bizonyos rendelkezések esetében úgy tűnik, hogy azok jellegükből adódóan a természetes személyekre korlátozódnak, így például: 1. cikk (az emberi méltóság), 2. cikk (az élethez való jog), 3. cikk (a személyi sérthetlenséghez való jog), 4. cikk (a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód és büntetés tilalma), 5. cikk (a rabszolgaság és a kényszermunka tilalma), 9. cikk (a házasságkötéshez és családalapításhoz való jog), 18. cikk (menedékjog), 19. cikk (védelem a kitoloncolással, a kiutasítással és a kiadatással szemben), 23. cikk (a nők és férfiak közötti egyenlőség), 24. cikk (a gyermekek jogai), 25. cikk (az idősek jogai), 26. cikk (a fogyatékkal élő személyek beilleszkedése), 29. cikk (a munkaközvetítői szolgáltatások igénybevételének joga), 30. cikk (az indokolatlan elbocsátással szembeni védelem), 31. cikk (tisztességes és igazságos munkafeltételek), 32. cikk (a gyermekmunka tilalma és a fiatalok munkahelyi védelme), 33. cikk (a család és a munka), 34. cikk (a szociális biztonság és a szociális segítségnyújtás), 39. cikk (aktív és passzív választójog az európai parlamenti választásokon), 40. cikk (aktív és passzív választójog a helyhatósági választásokon), 45. cikk (a mozgás és a tartózkodás szabadsága) és 46. cikk (a diplomáciai és konzuli védelem).

A Bíróság ellenben megállapította, hogy a jogi személyek a Chartának csak néhány olyan rendelkezésére hivatkozhatnak, amely kifejezetten nem említi őket a kedvezményezettek között, így például: a magán- és a családi élet tiszteletben tartásáról és a személyes adatok védelméről szóló 7. és 8. cikkre (lásd: [C-92/09. sz. Volker und Markus Schecke](#) ügy), valamint a 47. cikk költségmentesség biztosításáról szóló (3) bekezdésére (lásd: [C-279/09. sz. DEB](#) ügy). Emellett a Bíróság ítélkezési gyakorlata azt mutatja, hogy a jogi személyeknek biztosított védelem a hatókörét és szintjét illetően eltérhet azon védelemtől, amelyet a természetes személyek élveznek.

A fennmaradó rendelkezések esetében nem egyértelmű, hogy azok kiterjednek-e a jogi személyekre vagy nem. Amennyiben az e rendelkezések valamelyikét érintő ügy más tekintetben a Charta alkalmazási körébe kerül, érdemes lehet felkérni a Bíróságot annak tisztázására, hogy a jogi személyek az e védelem kedvezményei közé tartoznak-e.

Az értékelés során a Bíróságnak figyelembe kell majd vennie az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatát, amennyiben a Charta hivatkozott rendelkezése a Charta 52. cikkének (3) bekezdése értelmében „megfelelő jognak” minősül (lásd a [III. rész 5. és 5.1. szakaszát](#), valamint a fent hivatkozott [Schecke](#) és [DEB](#) ügyet).

2. A Charta tiszteletben tartására kötelezett jogalanyok

Az [51. cikk \(1\) bekezdése](#) értelmében **a Charta a kötelező a következőkre nézve:**

az Unió intézményei, szervei és hivatalai,

a tagállamok annyiban, amennyiben az Unió jogát hajtják végre.

Minden **uniós intézménynek, szervnek és hivatalnak** tiszteletben kell tartania a Chartát, csakúgy, mint alkalmazottaiknak a feladataik ellátása során.

Tiszteletben kell tartaniuk a Chartát az uniós aktusok elfogadása és alkalmazása során, illetve általánosabban, az uniós Szerződések (az EUSZ és az EUMSZ) által rájuk ruházott hatáskörök gyakorlása és feladatok ellátása során.

Az uniós **intézmények, szervek és hivatalok** vagy alkalmazottaik például az alábbi esetekben sértik meg az alapvető jogokat:

olyan jogi aktus (például uniós irányelv vagy rendelet) elfogadása, amely nem tartalmaz megfelelő biztosítékokat a személyes adatok kezelését illetően;

a dokumentumokhoz való hozzáférés megtagadása;

a versenyszabályok megsértésének megállapítása érdekében a Bizottság tisztviselői által folytatott olyan vizsgálat, amely ellentétes a magánélet tiszteletben tartásához való joggal.

Megjegyzendő, hogy a Charta akkor is köti az uniós intézményeket, szerveket és hivatalokat, amikor olyan aktust fogadnak el vagy alkalmaznak, amely rendeltetése szerint az EU-n kívül is, vagy kizárólag az EU-n kívül jár hatással. Hasonlóképpen, a Charta akkor is köti az uniós alkalmazottakat, amikor feladataikat az Európai Unión kívül látják el. Például:

egy az EU és az Egyesült Államok közötti nemzetközi megállapodás a személyes adatok cseréje tárgyában;

az Európai Unió Tanácsának határozata, amely elrendeli egy iraki állampolgár vagy Irakban letelepedett jogi személy pénzeszközeinek befagyasztását.

Ami az „állam” fogalmát illeti, az 51. cikk (1) bekezdéséhez fűzött magyarázat (a „Magyarázatok az Alapjogi Chartához” című dokumentumhoz lásd a [III. rész 6. szakaszt](#)) egyértelműen rögzíti, hogy ez „a központi hatóságokra és a regionális vagy helyi szervekre, valamint a közjogi szervezetekre egyaránt vonatkozik, amennyiben azok uniós jogot hajtanak végre”. A Charta akkor is kötelező az államokra, amikor munkáltatóként járnak el.

Ezenkívül a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata értelmében az „állam” fogalmában „szerepelnek azok a szervezetek [is], amelyek jogi formájuktól függetlenül, hatóság döntése alapján és ellenőrzése mellett közszolgáltatást nyújtanak, és amelyeknek evégett a magánszemélyek közötti jogviszonyokra jellemzőnél lényegesen több jogosítványuk van” (lásd: [C-282/10. sz. Dominguez](#) ügy). Ezért, amikor egy ilyen szervezet az uniós jogot hajtja végre, ugyanúgy be kell tartania a Chartát, mint bármely állami szervnek.

Összefoglalva, az 51. cikk (1) bekezdése alapján jogorvoslat érdekében a Chartára hivatkozni lehet az alapvető jogok minden olyan megsértésével szemben, amely az uniós intézmények, szervek és hivatalok által elfogadott aktusból ered. Ezzel szemben a Charta által biztosított védelemre az egyének csak az uniós jogot végrehajtó nemzeti aktusokkal szemben hivatkozhatnak.

Ez **jelentős különbség** az EJEE-hez és a nemzeti alkotmányokhoz képest: az uniós tagállamok bármely aktusával szemben keresetet lehet indítani, ha az ellentétes az állam alkotmányával vagy az EJEE-vel.

Ezért egy magánszemély számára kétséges lehet, hogy érdemes-e venni a fáradságot annak megállapítására, hogy a Chartát állítólagosan sértő nemzeti aktust az uniós jog alkalmazása keretében hozták-e.

Az **ilyen védelemre hivatkozó egyén szempontjából** ezt a további erőfeszítést érdemes megtenni, mivel a Charta, amennyiben alkalmazandó:

lehetővé teszi a jogsértést elszenvedett személynek, hogy igénybe vegye az uniós jog által biztosított különböző bírósági és nem bírósági jogorvoslati lehetőségeket (lásd az [I. rész 4. szakaszt](#));

például, mielőtt a jogsértést elszenvedett személy az EJEE megsértésére vonatkozó panaszt nyújthatna be a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságához, ki kell mérítenie a nemzeti jogorvoslati lehetőségeket (erről a szabályról és alkalmazásának korlátairól lásd a [Gyakorlati útmutatót az elfogadhatósági feltételekről](#));

ezzel szemben az ügyben eljáró első nemzeti bíróság előterjeszhet előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a Bírósághoz (lásd a [4. szakaszt](#));

Az uniós jog meghatározott hatásokat fejt ki nemzeti szinten, amelyek különösen hatékony védelmet nyújthatnak a jogsértés áldozata számára, mint például a nemzeti bíróságokat terhelő kötelezettség, hogy mellőzzék a Chartával nem összeegyeztethető nemzeti aktus alkalmazását vagy az aktust a Chartával összhangban álló módon értelmezzék, valamint az érintett tagállam általi kártérítés fizetése.

Ami **az uniós jog és a nemzeti jog viszonyát (a jogi szempontot)** illeti, először meg kell állapítani, hogy az adott nemzeti aktus az uniós jogot hajtja-e végre; mivel az uniós jog elsőbbséget élvez a nemzeti joggal szemben (elsőbbség), a nemzeti jognak összhangban kell állnia az uniós joggal.

Az uniós jog végrehajtása keretében a Charta lényegében viszonyítási pontként szolgál az alapvető jogok védelméhez. Az alapvető jogok védelmének nemzeti forrásai is szerepet játszhatnak; jelentőségük azonban az uniós jog és a szóban forgó vitás ügyben érintett nemzeti rendelkezések közötti összefüggés mértékétől függ (lásd a [III. rész 7. szakaszt](#)).

2.1. Amikor magánfeleknek tiszteletben kell tartaniuk a Chartát

A magánfelek a Charta által biztosított védelem kedvezményezettjei. A Charta ezzel szemben nem tartalmaz arra való utalást, hogy rájuk nézve kötelező lenne.

Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a magánfeleket soha nem terheli arra vonatkozó kötelezettség, hogy betartsák a Chartát.

A Bíróság szerint magánfelek közötti eljárásban is hivatkozni lehet a Charta olyan **rendelkezésére**, amely „**önmagában elegendő ahhoz, hogy a magánszemélyekre olyan alanyi jogot ruházzon, amelyre hivatkozni lehet**”, annak érdekében, hogy **kérelmezzék az adott rendelkezéssel ellentétes nemzeti rendelkezés alkalmazásának mellőzését** (lásd: [C-176/12. sz. Association de médiation sociale](#) ügy, 47. pont).

Ez a következő (a C-555/07. sz. Küçükdeveci ügyön alapuló) példa segítségével belátható. A. magánszféra munkáltató, és B. az alkalmazásában álló munkavállaló. B. levelet kap, amelyben értesítik arról, hogy egy hónapos felmondási idő biztosításával felmondanak neki. Ez összhangban áll a hatályos nemzeti szabályokkal, amelyek szerint a felmondási idő egy hónap, amennyiben a munkavállaló két évnél rövidebb ideig dolgozott a munkáltatónál, figyelembe nem véve a munkavállaló 25. születésnapja előtti időszakot. B. szerint, aki 18 éves kora óta munkaviszonyban állt, a szóban forgó rendelkezés az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetést jelent. Ezért jogi eljárást indít munkáltatója ellen a nemzeti bíróságok előtt. A nemzeti bíróság megállapítja, hogy az állítólagos hátrányosan megkülönböztető nemzeti rendelkezés az uniós jogot hajtja végre, mivel az elbocsátási feltételeket szabályozza és a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló 2000/78/EK irányelv hatálya alá tartozik. A Bíróság megerősíti, hogy a szóban forgó nemzeti rendelkezés az uniós jogot hajtja végre, és megállapítja, hogy – magánfelek közötti jogvitában is – hivatkozni lehet a Charta 21. cikkének (1) bekezdésére, amely tiltja többek között az életkoron alapuló megkülönböztetést, és azt igénybe lehet venni annak érdekében, hogy mellőzzék az azzal ellentétes nemzeti rendelkezés alkalmazását. A Bíróság véleménye szerint az olyan nemzeti rendelkezések, mint amely a jogvita tárgyát is képezte, az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetést valósítanak meg; ezért azokat a nemzeti bíróságnak B. tekintetében nem szabad alkalmaznia.

Másként fogalmazva, bár csak a tagállamokat terheli az a kötelezettség, hogy biztosítsák a nemzeti szabályok összhangját a Chartával, e kötelezettségük megsértése ahhoz vezethet, hogy a Charta rendelkezései magánfelek tekintetében közvetlenül alkalmazásra kerülnek.

A Charta e különleges, **horizontális közvetlen hatálynak** nevezett jellemzője **további előnyt jelent az EJEE-hez képest**, mivel az EJEE rendelkezései nem bírnak ilyen hatállyal.

A Charta horizontális közvetlen hatálynak természetesen **két ellentétes oldala** van: egyrészt bővíti az egyének alapvető jogainak védelmét; másrészt a nemzeti jogot betartó magánfelek is pert veszhetnek.

Ezért nagyon fontos tisztában lenni azzal, hogy a Charta mely rendelkezései bírnak horizontális közvetlen hatállyal. Erről a kérdésről a [III. rész 7. szakasza](#) szolgál további információkkal.

3. Amikor egy nemzeti aktus az uniós jogot hajtja végre

A Bíróság szerint egy nemzeti intézkedés akkor hajtja végre az uniós jogot, ha az „az uniós jog alkalmazási körébe tartozik” (lásd:

[C-617/10. sz. Åkerberg Fransson](#) ügy, 17–23. pont). Így a Charta **az uniós jog alkalmazási körébe tartozó** minden nemzeti aktusra, és csak az ilyen aktusokra alkalmazandó.

Első ránézésre ez az újabb homályos állítás nem ad információt a Charta alkalmazási körének terjedelméről. A Lisszaboni Szerződés előtt azonban a Bíróság e megfogalmazás alapján határolta körül az uniós jog általános elveiként védett alapvető jogok alkalmazási területét. Ez az ítélkezési gyakorlat az uniós jog végrehajtása/alkalmazási köre megfogalmazáson túlterjedő pontosításokkal szolgált a kérdésben. Ez azt jelenti, hogy

a Charta védelmét nem lehet igénybe venni pusztán annak állítása alapján, hogy az adott ügyben egy nemzeti aktus megsértette a Chartában rögzített egyik alapvető jogot, hanem

egy nemzeti aktus akkor tartozik az uniós jog, és így a Charta alkalmazási körébe, amennyiben – a Charta állítólagosan megsértett rendelkezésén kívül – van olyan uniós elődleges vagy másodlagos jogi szabály, amely a szóban forgó ügyre vonatkozik.

Másként fogalmazva, **a helyzetre, amelyben a jogsértésre sor került, az uniós jog szabályainak kell irányadóknak lenniük.** A III. rész 2. szakasza felsorol olyan helyzeteket, amelyekben ez a feltétel teljesül.

Magának a Chartának a rendelkezésein kívül vannak az uniós jognak más olyan rendelkezései is, amelyekre nem lehet hivatkozni a Charta védelmének igénybevétele érdekében. Így a Szerződések (az EUSZ és az EUMSZ) azon rendelkezései, amelyek hatáskört biztosítanak az Európai Uniónak arra, hogy bizonyos területeken fellépjen, önmagukban nem vezethetnek a Charta alkalmazásához. Amennyiben azonban az uniós jogalkotó szervek élnek jogalkotási hatáskörükkel és bizonyos területeken aktusokat fogadnak el, az alapvető jogok azon megsértése, amelyre az ezen aktusok hatálya alá tartozó körben kerül sor, a Charta alkalmazási körébe fog tartozni.

Így például a 30. cikk védelmet biztosít az indokolatlan elbocsátással szemben. Az Európai Unió hatáskörrel rendelkezik az elbocsátás szabályozására, azonban a mai napig nem élt e hatáskörével. Ezért a munkavállaló elbocsátásáról szóló döntés – az uniós joghoz fűződő bármely más kapcsolat hiányában – nem támadható meg a Charta 30. cikke alapján, a C-117/14. sz. *Poclava* ügynek megfelelően.

3.1. Egy gyakorlati példa

A következő két példa olyan nemzeti szabályokra vonatkozik, amelyek megakadályozták, hogy jogi személyek költségmentességet vegyenek igénybe. A Charta – illetve pontosabban a 47. cikk költségmentességhez való jogról szóló (3) bekezdése – azonban csak az egyik ügyben alkalmazandó.

ALFA ügy: Az Alfa, amely a földgázágazatban működő német társaság, keresetet kíván indítani, hogy megállapíttassa Németország uniós jog alapján fennálló felelősségét. Ennek következtében, hogy Németország a megjelölt határidőre nem ültetett át a földgáz forgalmazására vonatkozó két uniós irányelvet, az Alfa jelentős pénzügyi veszteségeket szenvedett el. Mivel nem rendelkezik bevétellel vagy vagyonnal, az Alfa nem tud ügyvédet megfizetni, ezért költségmentességet kérelmez. A német szabályok szerint azonban csak természetes személyek részesülhetnek költségmentességben. Az Alfa megtámadja a nemzeti szabályokat egy belföldi bíróság előtt.

BÉTA ügy: A Béta, amely egy mezőgazdasági termékekkel kereskedő portugál társaság, keresetet kíván indítani az Omegával, egy másik portugál társasággal szemben egy Portugáliában nyújtott szolgáltatáshoz kapcsolódó hitel visszafizettetése érdekében. Béta azonban nem rendelkezik bevétellel vagy vagyonnal, és nem tud ügyvédet megfizetni. Költségmentességet kérelmez, de kérelmét elutasítják, mivel a portugál jog szerint csak természetes személyek részesülhetnek költségmentességben. A Béta megtámadja a nemzeti szabályokat egy belföldi bíróság előtt.

Az Alfa hivatkozhat a Charta által nyújtott védelemre, a Béta azonban nem. Miért?

A keresetnek, amelyet az Alfa Németország ellen kíván indítani, az a célja, hogy érvényesítsen egy jogot, amelyet az uniós jog biztosít: a jogot, hogy a tagállammal orvosoltassák az uniós jogi kötelezettségei (mint például egy uniós irányelv megjelölt határidőn belüli átültetésére vonatkozó kötelezettség) megsértésével okozott kárt. Többről van tehát szó, mint annak „puszta” állításáról, hogy megsértették az uniós Charta egy rendelkezését.

Ezzel szemben a Béta ügyre nem vonatkozik más uniós jogi szabály, mint a Charta állítólagosan megsértett rendelkezése. Az ügy minden eleme egyetlen tagállam területére korlátozódik (így a Szerződésnek a szolgáltatások szabad mozgására vonatkozó rendelkezései nem alkalmazandóak), a Béta által indítani kívánt kereset nem az uniós jog által szabályozott helyzetre vonatkozik, és nincs olyan uniós jogszabály, amely a tagállami bírósági eljárásokban a költségmentesség igénybevételére vonatkozna.

Az ALFA és a BÉTA ügyet a Bíróság által elbírált két valóságos ügy ihlette, nevezetesen a C-279/09. sz. *DEB* ügy és a C-258/13. sz. *Sociedade Agrícola* ügy.

4. Amikor a Charta nem alkalmazandó

A Chartára nem lehet hivatkozni az alapvető jogok olyan megsértésének kifogásolására, amely nem az uniós jogot végrehajtó nemzeti aktusból ered (lásd a 2. szakaszt).

Ez nem jelenti azt, hogy az alapvető jogaik megsértését állító személyek semmilyen védelemben nem részesülnek. Panaszukat ehelyett az ügy körülményeitől függően a nemzeti bíróságokhoz vagy az Emberi Jogok Európai Bíróságához kell benyújtaniuk.

Nem az a kérdés, hogy van-e olyan ajtó, amelyen a védelem igényléséhez kopogtathatunk, hanem az, hogy **melyik a megfelelő ajtó, amelyen kopogtassunk.**

A „**Kihez kell fordulni**” oldal információkkal szolgál arról, hogy kihez forduljunk a megfelelő eljárásra vonatkozó hozzáférő tanácsért.

Ezenkívül a gyakorló jogászok a Charta hatályára és joghatásaira vonatkozó további magyarázatokat találhatnak a III. részben.

Utolsó frissítés: 30/10/2020

A honlapot az Európai Bizottság tartja fenn. Az ezen az oldalon található információ nem feltétlenül tükrözi az Európai Bizottság hivatalos álláspontját. A Bizottság semmilyen felelősséget vagy kötelezettséget nem vállal az e dokumentumban foglalt vagy említett információk és adatok tekintetében. Kérjük, az európai oldalak szerzői jogi szabályai vonatkozásában vegye figyelembe a jogi nyilatkozatot.